

Hynstebiter nieuws

In iedere Twirre bericht de FFF-Libellenwerkgroep 'De Hynstebiter' over diverse algemene zaken van het Friese libellenfront. Ook is het Hynstebiter-nieuws gericht op kennisverbreding en verslaglegging van onderzoeken en projecten.

Oostelijke witsnuitlibel herontdekt in Fryslân!

It Fryske Gea bestaat dit jaar 75 jaar. In dit jubileumjaar werd onlangs (eind juni) een spectaculaire ontdekking gedaan op de Delleboersterheide bij Oldeberkoop. Na een periode van ruim 20 jaar afwezigheid werd een kleine populatie ontdekt van de in Nederland uitgestorven gewaande Oostelijke witsnuitlibel *Leucorrhinia albifrons*. De populatie is aangetroffen op een ven, dat in 1988 rigoureus werd opgeschoond in het kader van natuurontwikkeling.

Oostelijke witsnuitlibel herontdekt op de Delleboersterheide

foto: Ep van Hijum

It Fryske Gea spant zich al bijna 20 jaar in om door middel van natuurontwikkeling en herstelmaatregelen de kwaliteit en de daarmee gepaard gaande biodiversiteit van een aantal belangrijke Friese heideterreinen te verhogen en te verbeteren. In dit uitgestrekte heide- en vennengebied langs de Tjonger zijn diverse maatregelen (als het plaggen van vergraste heide en het opschonen van vervuilde vennen) uitgevoerd. Dat dit goed is uitpakkt bewijst de terugkeer van de Oostelijke witsnuitlibel. Maar ook andere bijzondere soorten zoals Noordse glazenmaker, Gentiaanblauwtje, Heideblauwtje, Grauwe klauwier, Gladde slang, Adder, Heikikker hebben geprofiteerd van deze ontwikkelingen. Door de aanwezigheid van allerlei watertjes en gevarieerde biotopen is de soortenrijkdom van de libellenfauna in dit gebied zeer groot. Met bijna 40 libellensoorten behoort de Delleboersterheide

tot de rijkste libellengebieden van Nederland!

De Oostelijke witsnuitlibel is een zeer zeldzame libellensoort in West-Europa. Er bestaan tegenwoordig alleen nog enkele kleine populaties in Duitsland en Frankrijk. Deze witsnuitlibel is erg kritisch ten aanzien van de waterkwaliteit en wordt vrijwel uitsluitend gevonden op schone, zwak gebufferde, ondiepe bosvennen. Een biotooptype dat in Nederland vrijwel verdwenen is, doordat het fragiele even-

wicht van de chemische samenstelling van het water gemakkelijk verstoord kan worden door verrijking of verzuring. Helder water, een uitgebreide watervegetatie en een mooie verlandingszone zijn belangrijke voorwaarden voor het voorkomen van de soort. Blijkbaar voldoet de nieuwe vindplaats op de Delleboersterheide aan deze eisen. Daarmee is dit bosven voor Nederlandse begrippen uniek en zeer waardevol!

Libellenweekend Ameland

Van 25-27 juni vond het libellenweekend plaats op Ameland. Onder de enthousiasme en welwillende begeleiding van Lex Varkevisser (Staatsbosbeheer) werd het eiland door acht Hynstebiters, aangevuld met Frans en Marja Koning van de Libellen- en Vlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland, op zijn kop gezet. Ondanks het matige weer konden er in totaal 16 soor-

ten worden vastgesteld, waaronder enkele nieuwe soorten voor Ameland. Hoogtepunt was het aantreffen van tien Zwervende heidelibellen *Sympetrum fonscolombii*. Bij Roosduinen werden zeven mannetjes waargenomen en werd tot tweemaal toe een eiafzettende tandem gezien. Ook de vondst van een larvenhuidje van de Noordse witsnuitlibel *Leu-*

corrhinia rubicunda, het aantreffen van de Vroege glazenmaker *Aeshna isosceles* en enkele Glassnijders *Brachytron pratense* waren voor Amelandse begrippen zeer leuk. Daarnaast werd er een sloot aangetroffen met Krabbenscheer, maar we waren net iets te vroeg om de eerste 'lelstikelbiters' *Aeshna viridis* op Ameland vast te stellen.

Noordse winterjuffer

Sinds 2001 wordt de Noordse winterjuffer *Sympecma paedisca* in toenemende aantallen in Zuidoost-Fryslân aangetroffen. De soort is jaarlijks met tientallen tegelijk in de Lendevallei aan te treffen. Daarnaast worden ze in lage aantallen verspreid aangetroffen op beschutte heide-terreintjes. Tot nu toe kon werd verondersteld dat dit zwervers waren van de enige bekende voortplantingslocaties in de Weerribben en/of de Kuinderplas. Het grote bolwerk voor deze soort blijft nog steeds de Weerribben, waar de laatste

jaren hoge dichtheden worden bereikt. Voortplanting van deze winterjuffer in Fryslân leek weliswaar aannemelijk, maar kon, ondanks gerichte zoekacties, nooit worden vastgesteld.

Op 7 augustus 2005 werden de vele zoektochten eindelijk beloond. In de Rottige Meenthe werden enkele zeer verse mannetjes gevonden. De vroege datum en de versheid van deze dieren duiden op voortplanting ter plaatse. De vondst van een pas uitgeslopen dier in een nabij-

gelegen krabbenscheersloot gaf de ultieme bevestiging. De Rottige Meenthe is daarmee de derde voortplantingslocatie van ons land. Buiten deze gebieden en in de rest van West-Europa is deze soort uiterst zeldzaam. Er bevindt zich slechts nog een populatie in Zuid-Duitsland. Beide Europese populaties zijn waarschijnlijk westelijke relictpopulaties, die (tegenwoordig) geïsoleerd van het hoofdverspreidingsgebied, oostelijk naar Siberië en Japan, liggen.

Gevlekte glanslibel

Lendevallei: Van 15 juni tot 15 juli is onderzoek gedaan naar de ecologie en verspreiding van de Gevlekte glanslibel *Soma-tochlorella flavomaculata* in de Lendevallei. Sinds de eerste waarneming in 2000 neemt de soort nog jaarlijks toe. Voorzover bekend ging het vorig jaar om enkele tientallen dieren. Dit jaar waren er boven verwachting veel Gevlekte glanslibellen aanwezig. Om de populatiegrootte te bepalen zijn er op een tiental dagen dieren gemerkt met een kleurnummer op de vleugels. In totaal werden ruim 140 dieren gemerkt. Afgaande op het aantal terugvangsten wordt de totale populatiegrootte in de Lendevallei in 2005 ruwweg geschat op 2.000-3.000 dieren. Een onvoorstelbare toename en verreweg de hoogste dichtheden ooit in Nederland aangetroffen. Voor het eerst werd er een eiafzettend vrouwtje waargenomen in een dichtbegroeid kwelslootje met Kikkerbeet. Door een terugvangst van een gemerkt exemplaar kon worden vastgesteld dat er uitwisseling plaatsvindt tussen twee deelpopulaties binnen de Lendevallei. Ook op andere vindplaatsen in Nederland (o.a. in

de Weerribben) deed de soort het dit jaar extreem goed. Verheugend nieuws, omdat deze zeldzaamheid de afgelopen decennia vrijwel uit Nederland was verdwenen. Waarschijnlijk ligt de verregaande verbossing van de grote laagveengebieden, gecombineerd met een algemene verbetering van de waterkwaliteit ten grondslag aan de toename.

Rottige Meenthe: Dit jaar werd de Gevlekte glanslibel ook voor het eerst vastgesteld in de Rottige Meenthe, de tweede vindplaats voor Fryslân. Op 16 juli werd zelfs een redelijk vers mannetje patrouillerend boven een krabbenscheersloot gezien.

De Fennen: Op 18 juli vond Anneke Hofstra, tijdens onderzoek naar Krabbenscheer en de Groene glazenmaker, op de Fennen bij Gorredijk een larvenhuidje van de Gevlekte glanslibel in een krabbenscheersloot. Voortplanting van deze soort (waarvan nog nooit een volwassen dier in deze omgeving werd gezien) staat daarmee gelijk vast. Het biotoop wijkt be-

Noordse winterjuffer (vers ♂)
foto: E. Peter de Boer

hoorlijk af van de bekende vindplaatsen. Meest opmerkelijk is dat deze vindplaats in open, agrarisch landschap is gelegen. De aanwezigheid van een goed ontwikkelde krabbenscheervegetatie is blijkbaar voldoende voor de larven van de Gevlekte glanslibel om hun levenscyclus te voltooien. De derde vindplaats in Fryslân!

Noordse glazenmaker

Al op 6 juli werd een uitsluitende Noordse glazenmaker *Aeshna subarctica* gezien in de Beetsterzwaagse bossen. Deze supervroege waarneming bewees meteen dat de soort zich in Beetsterzwaag voortplant. Meest verrassend was de ontdekking van een nieuwe (en waarschijnlijk grote) populatie van de Noordse glazenmaker bij de Diaconievene. Hier werden tot nu toe 17 huidjes verzameld en op 24 juli werd een uitsluitend mannetje gezien. De Noordse glazenmaker is vrijwel

beperkt tot de zandgronden van Drenthe en is afhankelijk van zure veenmosbiotoop. In vorige jaren is de soort ook aangetroffen op een aantal plekken rondom Bakkeveen en Beetsterzwaag. Deze late soort begint zo rond eind augustus / begin september goed te vliegen en neemt daarna snel af richting half september. De soort is nu bekend van acht locaties in Fryslân. Zuidoost-Fryslân blijkt dus, naast Drenthe, een belangrijk leefgebied voor deze zeldzame Nederlandse soort.

Pas uitgeslopen Noordse glazenmaker
foto: E. Peter de Boer

Groene glazenmaker

De tweede fase van dit project is, ondanks het slechte zomerweer, in volle gang. Net als vorig jaar werden de eerste uitsluitende dieren, precies op tijd, op 4 juli gezien. Half juli werden her en der enkele dieren waargenomen, maar sinds eind juli kregen de dieren door het frisse en natte weer nauwelijks de kans om te

vliegen. Tot u toe zijn de locaties bij de Fennen, Rottevalle, De Veenhoop, Rottige Meenthe, Brandemeer, Lendevalllei en Alde Feanen zijn bezocht en in kaart gebracht. Binnenkort volgen Drachten, Langezwaag/De Knipe, Tjongerdellen, Oldeberkoop/Jubbega en Heerenveen. Het blijft belangrijk om een vinger aan de

pols te houden. Veel sloten met Krabbenscheer zijn vorig jaar rigoureus geschoond, dus de situatie van 2005 kan behoorlijk afwijken van die in 2004. Dit jaar kunnen we nog aanvullende informatie verzamelen zodat we aan het eind van 2005 met een goed afgerond beheersadvies per locatie kunnen komen.

Weidebeekjuffer

Dit jaar zijn er slechts drie meldingen van de Weidebeekjuffer *Calopteryx splendens* uit Fryslân: twee zwervers in Akkrum en de Alde Feanen. Op de belangrijke bronpopulatie in de Linde aan de Madeweg bij Oldeberkoop werd maar één mannetje gezien. Vorig jaar werden hier nog 60 verse dieren geteld en leek de toekomst

hoopvol. Op de andere bekende locaties werden geen dieren waargenomen.

Is de Weidebeekjuffer dan nu alweer uit Fryslân verdwenen? We vermoeden dat de terugval te maken heeft met periodieke riool-overstorten in de Linde. De soort zwerft veel en ver en komt in Noord-

Drenthe plaatselijk algemeen voor. Zwervers zullen dus regelmatig opduiken, maar permanente vestiging op stromende wtertjes in Fryslân blijft vooralsnog jammer genoeg achterwege. Mochten er lezers zijn die dit jaar ook Weidebeekjuffers hebben gezien, dan horen we dat graag!